

RÜYANIN DELİL OLMASI

-I-

Doç. Dr. İbrahim PAÇACI
ASÜ İslâmî İlimler Fakültesi

<http://www.ibrahimpacaci.com.tr>

ipacaci@hotmail.com

Rüya Kavramı

Sözlükte düş, uykudayken zihinde beliren görüntü; gerçekleşmesi imkânsız durum, hayal; gerçekleşmesi beklenen ve istenen şey, umut anlamlarına gelen **rüya**, bir kavram olarak, uykuda görülen şey; olmuş veya olabilecek şeylerin aynen veya bir kısım sembollerle görülmesidir.

Ayet ve hadislerde, düş anlamında, **hulm** ve **rü'yâ** kelimeleri yanında, **ehâdis**, **menâm** ve **mübeşşirât** kelimeleri de kullanılmıştır.

Psikolojik ve Fizyolojik Çalışmalara Göre Rüya

Rüyânın Mahiyeti

Rüya, uykuda iken görülür. Uyku tüm canlılar için hava, su ve besin kadar önemli temel ihtiyaçtır. İnsanın sağlığının bozulması uykusunu etkilediği gibi, uyku düzeninin bozukluğu da sağlığını ve günlük hayatını etkiler. Genel olarak uykusuz kalan kişide üçüncü günden itibaren davranış bozuklukları görülür. Nitekim Kur'ân'da,

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا

“*Allâh uykuyu sizin için dinlenme sebebi yapmıştır.*”
buyrulmaktadır. (Furkân 25/47; ayrıca bk. Nebe' 78/9.)

Psikolojik ve Fizyolojik Çalışmalara Göre Rüya

Uyku süreci, birbirini takip eden beş farklı evreden oluşur. Son aşamada, REM (rapid eye movement) olarak bilinen hızlı göz hareketleri görülür. Bu evre, rüyanın görüldüğü esas evredir. REM evresinde, rüya görürken vücut kasları dinlenme halindedir; fakat kalp atış hızı, oksijen tüketimi, nefes alıp veriş ve göz hareketleri, uyanık hal ile aynı orandadır.

Normal şartlar altında 8 saat uyuyan bir insan, bu uykunun ortalama 1,5 saatini rüya görerek geçirir. Her uykuda, birden fazla rüya görürüz. Görülen rüyaların süresi 9 dakikayla 28 dakika arasındadır. Bazen rüyanın uzunluğu 45 dakikaya kadar çıkabilmektedir.

Rüya da, uyku gibi bir ihtiyaçtır. Nitekim rüya görmesi engellenen kişilerde, öğrenme zorluğu yaşandığı ve çeşitli depresif ve psikotik tepkilerin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Psikolojik ve Fizyolojik Çalışmalara Göre Rüya

Amaçları Bakımından Rüya Çeşitleri

Amaçları bakımından rüyalar, genel olarak, amaçsız/alelade rüyalar ve amaçlı rüyalar olarak ikiye ayrılabilir. Amaçlı rüyalar ise şu kısımlara ayrılır:

Dengeleyici Rüyalar

Bu rüyaların amacı, ruh halimizi dengeye sokmaktır. Rüyalar, bir bakıma bizi psikolojik olarak bir sonraki güne hazırlamaktadır. Rüyaların bir amacı da, beyindeki gereksiz, hatta zararlı bazı bağlantıların yok etmektir. Rüyaların çoğunun hatırlanmamasının sebebi bu ters-öğrenme mekanizmasıdır.

Psikolojik ve Fizyolojik Çalışmalara Göre Rüya

Bilgilendirici Rüyalar

Gün içerisinde beyne kaydedilen bilgiler, rüya sırasında işlenir, beyin bilgileri toplayarak sanal bir ortamda, hiçbir dış uyaran olmadan tekrarlanmasını sağlar. Yapılan çalışmalarda, REM uykusunun kesintiye uğradığı ve buna bağlı olarak rüyaların da kesintiye uğradığı durumlarda bellek ve öğrenme yeteneğinin azaldığı görülmüştür.

Beyin için gerekli olan birçok protein de REM uykusu sırasında sentezlenir. Yıpranmış nöronlar ve bağlantıları da bu sırada onarılır, yeni çapraz bağlar oluşur.

Psikolojik ve Fizyolojik Çalışmalara Göre Rüya

Yaratıcı Rüya

İlham verici rüyalara, yaratıcı rüya denmiştir. Yaratıcı rüyalar kendiliğinden meydana gelebileceği gibi, uygun şartları hazırlayan tahrik edici yöntemler de kullanılabilir.

Kehanet Rüyaları

Prekognitif rüyalar, geleceğe ilişkin rüyalar. Prekognitif rüyalar nadiren görüldüğü şekilde gerçekleşir; çoğu zaman sembollere bürünmüş olduğundan, içerdikleri bilgiler ancak gerçekleştiğinde anlaşılabilir.

Dr. David Ryback tarafından Atlanta'da 433 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan deneylerde, deneklerden % 8.8'inin rüyasının gerçekleştiği saptanmıştır. Kur'ân-ı Kerim'deki Yusuf (a.s.)'ın rüyası ve Kur'ân ve Kitab-ı Mukaddeste anlatılan Firavun'un rüyası bu tür rüyaların örneğidir.

Psikolojik ve Fizyolojik Çalışmalara Göre Rüya

Kökenleri bakımından Rüya Çeşitleri

Rüya laboratuvarlarında yapılan araştırma ve gözlemler, rüyanın kaynaklarının çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Parapsikolojik araştırmacılar tarafından rüyalar; bilinçaltından kaynaklanan *psikofizyolojik* kaynaklı rüyalar, fiziksel ortamdan veya alınan kimyasallardan kaynaklanan *fizikokimyasal* kaynaklı rüyalar, paranormal yeteneklerin uyku sırasında kullanımıyla ilgili psişik kaynaklı veya *paranormal* rüyalar şeklinde üç başlık altında işlenmiştir.

Lüsid Rüya

Lüsid rüya, kişinin rüya gördüğünün farkında olarak gördüğü rüyalara denir.

İslâm Düşüncesinde Rüya

Tefsir bilginleri, rüyanın nasıl oluştuğunu;

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى

“Allah ölen insanların ruhlarını öldüklerinde, ölmeyenlerinkini de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye kadar bırakır.” (Zümer 39/42) ayetiyle açıklamaya çalışmıştır. İslâm bilginlerinin büyük bir çoğunluğuna göre, rüya insanın ruhu ile gördüğü ve aklı ile idrak ettiği bir olaydır.

Sûfiler rüyayı, kişi uykuda iken misal âlemini seyreden ruhun gördüklerini uyanınca hatırlaması şeklinde açıklamaktadır.

İslâm Düşüncesinde Rüya

İbn Haldûn'a göre rüya, uykuda insan ruhunun mânalar âlemine dalması sonucunda gaipten kendisine akseden varlıklara ait şekil ve sûretleri bir anda görmesinden ibarettir.

İmâm Gazzâlî de, rüyanın, uykuda insan ruhu ile levh-i mahfûz arasındaki perdenin kalkıp orada yazılı olan şeylerin bir kısmının insan kalbine yansımaları olduğunu söylemiştir.

Mutezile bilginleri, uyuyan insanda idrak bulunmadığını, bu sebeple, rüyada görülen şeylerin hayal olduğunu söylemiştir.

İslâm Düşüncesinde Rüya

İslâm literatüründe; *rahmânî*, *şeytânî* ve *nefsânî* olmak üzere üç çeşit rüyadan söz edilmektedir. Bu taksim şu hadise dayanmaktadır:

“...Rüya üç çeşittir: Birincisi, *sâlih* rüya olup Allâh'tan bir müjdedir. İkincisi, şeytanın verdiği üzüntüdür. Üçüncüsü ise, kişinin kendi durumundan kaynaklanmaktadır.”

1. Rahmânî Rüya: Yüce Allâh tarafından, mesaj içerikli olarak kullarına gösterilen rüyalardır. Rüya denilince akla, ilk olarak bunlar gelir. Bu rüyaya; *sâdık rüya*, *sâlih rüya*, *mübeşşirât/müjdeci* de denir.

İslâm Düşüncesinde Rüya

Peygamberlerin gördüğü rüyalar vahiy, diğer insanların gördüğü doğru rüyalar ise ilham mahiyetindedir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de, Hz. İbrahim'in rüyasında oğlunu kurban ettiğini gördüğü ve vahyin hükmünü gerçekleştirmek için oğlunu kesmeye götürdüğü anlatılır. Hz. Peygamber (s.a.s.)'e de vahiy, sâlih rüya şeklinde gelmeye başlamış ve bu durum altı ay devam etmiştir. Bu durumu Hz. Âişe şöyle anlatmaktadır:

“Rasûlullâh (s.a.s.)'e ilk olarak vahyin başlaması doğru rüya ile olmuştur. Onun gördüğü her rüya, mutlaka sabahın aydınlığı gibi ortaya çıkardı.”

İslâm Düşüncesinde Rüya

Bir hadis-i şerifte de, 23 yıllık vahiy süreci içindeki bu altı aya işaret edilerek, “*Müminin rüyası, nübüvvetin kırk altıda biridir.*” buyrulmuştur.

Ayrıca Kur’ân-ı Kerim’de, Hz. Peygamber (s.a.s.)’in gördüğü rüyanın doğru çıktığı; Hz. Yûsuf’un rüyasında on bir yıldızın, ay ve güneşin kendisine secde ettiğini gördüğü ve bu rüya ile onun ileride peygamber olarak görevlendirileceğine işaret edildiği; ona rüyaların yorumunun öğretildiği ve bu sayede hapisteki iki gencin ve Mısır kralının gördüğü rüyaları yorumladığı anlatılmaktadır.

İslâm Düşüncesinde Rüya

Ezanın ilk olarak meşru kılınması da rüya ile olmuştur.

Rahmanî rüyalar, gelişmiş bir önsezi gibi kabul edilebilir. Hz. Peygamber, nübüvvet sona erdikten sonra da rüyanın, insanın metafizik âlemle olan ilişkisini sağlamaya ve oradan müjdeleyici haberler vermeye devam edeceğini bildirmiştir.

Fakat dinin tamamlanmasıyla birlikte vahiy kesildiği için, bu tür rüyalar dinî vahiy kapsamında değerlendirilemez. Ayrıca peygamberlerden başka hiç kimse masum olmadığı, üstelik şeytanın tesirine açık bulunduğu için, görülen rüyanın rahmanî rüya olduğu kesin olarak söylenemez.

İslâm Düşüncesinde Rüya

2. Şeytanî Rüya: Bunlar, şeytanın vesvese ve korkutmalarıyla meydana gelen karışık hayaller, düşlerdir. Bu tür rüyalara *hulüm*, *edğâsü ahlâm*, *rüyây-ı kâzibe* de denir. Bir hadiste Rasûlullâh (s.a.s.), “*Rüya Allâh’tan, hulm (kabus) ise şeytandandır.*” buyurmuştur. Başka bir hadiste de, bu konuya şöyle işaret edilmektedir: “*Bir gün bir adam gelip kâbus gördüğünü, kâbusunda başının kesildiğini ve kendisinin de peşinden koştuğunu anlatır. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.), ‘Uykunda şeytan seninle oynamış, bunu kimseye anlatma’ diye cevap vermiştir.*”

Şeytanî rüyaların hiçbir sonucunun olmadığı kabul edilmiştir. Bu sebeple anlatılmaz ve yorumlanmaz.

İslâm Düşüncesinde Rüya

3. Nefsânî Rüya: Bunlar hayal ve kuruntuların, uyku esnasındaki dış etkilerin ve günlük meşgalelerin tesiriyle görülen rüyalardır. Bunlara şuuraltı rüyalar da denebilir. Bazı kimselerin şuuraltıları, rüyalarına akseder; psikolojik ve fizyolojik etkiler rüya şeklinde ortaya çıkar. Rüyada çok sevdiği veya korktuğu şeyleri görmek; aç olduğu için yiyecek, susuz olduğu için içecek görmek ve bedenindeki bir acı veya rahatsızlık sebebiyle azaba uğramak bu tür rüya örneklerindedir.

Sabırla dinlediđiniz için

TEŐEKKÜR EDERİM...

<http://www.ibrahimpacaci.com.tr>

ipacaci@hotmail.com